Година VI. Timişoara, (Темишвар) 15. априла 1926. Бр. 8.

ГЛАСНИК

ЦРКВЕНИ, ШКОЛСКИ И ДРУШТВЕНИ ЛИСТ.

Издаје: Архим. Стефан Николић, Еписк. Викар.

Излази 1. и 15. сваког месеца. Уредништво и Администрација у Ţimişoara, Cetate Piaţa Unirii Nr. 2. Телефон број 523. (Рукописи се не враћају.)

Уређује Слободан Костић Епарх. бележник.

Службени део.

Епархијска Скупштина.

(Наставак.)

Када сам највише био заузет пословима овде и у Вел. Кикинди, где сам од 21. августа 1919. до јула 1922. замењивао преосв. г. Епископа-Дијецезана, добијем септембра 1920. именовање за митроп. мандатара епархије вршачке, у ком својству сам делао до инсталације садашњег Епископа вршачког, високопреосв. г. митрополита Илариона, г. 1922. Тачан датум не умем навести, јер до данашњега дана нисам примио разрешење. Радити у три епархије, односно са 3 Епарх. Управе, путовати из једне државе у другу, из једне епархије у другу и држати седнице час овде час онде, за то још не беше примера у историји цркве и тај посао захтевао беше силне снаге и издржљивости, што ми је онда Господ подарио, ну што сада показује реакцију своју. Ма како ми тешко беше вршити све те службе, као добар војник, којем је дисциплина главна ствар, држао сам се заповести и обављао сам своје дужности савесно и ревносно. Ово наваћам не самохвалисања ради него због тога, да ми послужи за извину, ако сам што-шта нехотично пропустио.

Свештенство како мирско тако и монашко предусретали смо свагда са очинском љубављу и држимо да се нико од њих у томе погледу пожалити не може. Сваку оправдану жељу смо им испунили, где год је требало заступали смо им интересе и ту нас није страшио ни труд ни трошак, ни бојазан ни непогода. Богу милостивом хвала, што нам је поред добра и болећива срца и љубави према потчињенима даровао снаге, да пред силницима умемо смело, неустрашимо заступати сваку оправдану српску ствар. Од многих само неколицину њих да наведемо, којима смо се нашли у невољи на руци, јереја Милана Николића негда кнешког сада кетфељског свештеника у два тешка случаја, Ивана Алексића пароха у Модошу исто тако, јеромонахе Инокентија Витомировића, Мирона Митровића, Димитрија Поповића, испрека дошле свештенике при прелазу или око срећивања путних исправа, јером. Пантелејмона Јоцина у борби са учитељем лесковачким, који је хтео да га спречи у предавању веронауке и т. д. Заузимали смо се за ослобођење свештенства од војне службе и овде-онде смо успели. Најенергичније смо тражили од Министарства Унутрашних Дела испражњење неправилно под закуп издатог односно узетог парох. дома у Чанаду, повратак парох. сесије у Чакову, коју је аграрна реформа одузела и једног дела измењене парох. сесије у Сараволи.

У интересу материјалног обезбеђења у оно доба худо наплаћеног свештенства нашег чинили смо цигло 8 путовања у Београд о своме руву и круву и звани и незвани; све без успеха. Када нам је осми пут речено — после силних претходних обећања — зашто се не обратимо румунској влади за помоћ, учинили смо то и од онда је наше свештенство материјално обезбеђено, јер прима од румунске државе исте принадлежности које и прав. рум. свештеници добивају. Настојањем нашим повишаване су свештенству штоларне наплате, получило је погодност за путовање жељезницом, мирско заједно са породичним члановима. Обзиром на фамилијарне прилике мирски свештеници су постављани већином по њиховој жељи на боље парохије.

Ну поред све благости своје и иначе доброга свештенства морали смо ипак и у своме делокругу поступити против 2 мирска и једног монашког свештеника и изрећи им осуду, да би се ред и дисциплина у цркви очували а не разузданости, самовољи и ренитенцији повлађивало.

По манастирима тече миран живот и сваки брат врши своје одређене дужности. Славе се одржавају у реду. Иначе је по манастирима прави манастирски мир и тишина, особито од како су исти убијени аграрним законом, по којем су им све земље и шуме изнад 30 јутара одузете. У Бездину је ствар решена већ и код највишег аграрног судишта у Букурешту, манастиру је остављено 30 јут. земље и 60 јут. шуме. Аграрна ствар Ман. Св. Ђурђа је на ревизији. Златица располаже малим иметком. Базијаш нема ни педља земље. Бездин и Св. Ђурађ су у добром стању, нарочито је у Без-

дину много оправљано и дозиђивано (и у ман. винограду) после рата, дочим је Златица у бедном стању, у колико су и црква и кућа усљед слагања земље на обали реке Нере попуцали и прети опасност, да се сруше. Ову ствар смо 1925. о Духовима са два стручњака лично прегледали и према њиховом налазу поднели неколико предлога, да би се Златица а са њоме и Базијаш, који је такођер у страшном стању, у ред довели. Много смо трчкарали и мољакали, да би се манастирима што више земље и шуме оставило, али поред изричног слова закона бадава наглашавасмо увиђавност, не постигосмо великог успеха. Надамо се, да ће се ствар Ман. Св. Ђурђа по уверавању правозаступника и других упливних личности повољније свршити од бездинске. Велику борбу смо имали до успеха око уклањања комесара, кога су власти натуриле Ман. Бездину, око разних неприлика, нанесених Златици у почетку новог режима и око борбе са ман. прњаворцима. Не могу а да не споменем украшење трапезарије Ман. Бездина дивним сликама нашег рано преминулог академског сликара Стевана Алексића, са каквима се ваљда данас ни један од осталих српских манастира похвалити не може. Сходно упутству у декрету своме, добивеном пред долазак амо стално водимо бригу о томе, да у манастирима буде ђака, који се поред вршења службе у цркви и у кући спремају и за испите из предмета, прописаних за 2 течаја бивше монашке школе Ман. Бездина. Манастире смо дали инвентарисати и издали смо Ман. Управама упутства за тачно вођење агенда и рачунских послова. На крају ћемо споменути, да смо окружницом упозорили и манастирске и парох. јеромонахе на узвишеност позива им и дали им савете и упутства за живот и рад.

Поред Епарх. Конзисторије водили смо и сами бригу о катихизацији нарочито у средњим школама, где смо и вероучитеље поставили а таквих има у местима: Темишвар, Арад, Вел. Св. Миклуш, Чаково и Дета. Прописивали смо дужности вероучитеља, наређивали држање ексхортација, које смо у Темишвару и сами чешће обављали, уредили похађање св. литургије од стране ученика, чега ради смо се и на управе дотичних школа обраћали.

О школама и учитељству водили смо бригу упоредо са Епарх. Шк. Одбором. Све замолбе овога у интересу наставе и учитељства извршавали смо орно и вољно. Епарх. шк. референте смо упућивали на што чешће обилажење школа и вршење интензивног надзора над истима, а месне школе смо и сами инспицирали и на испите одлазили. Обилазећи први пут општине, уверили смо се на лицу места о жалосном стању школства, те нам је први посао био, да смо — видевши да се ни један оспособљени учитељ не враћа натраг̑и да ће из краљевине СХС. слабо и доћи овамо оспособљени учитељи, као што до данас и није дошао ни један — изузев свештенике — учитеље позвали младиће и девојке који су свршили 4 разреда средње школе, да се приме учит. службе, те смо постигли, да је одмах од 1919. г. свака наша срп. вероисп. основна школа порадила и до данашњега дана ради. При томе смо отворили школу у М. Гају, која је пре толико година затворена била и претворили држ. школе у Соки и Срп. Ченеју у вероисповедне. За те привремене учитеље приредили смо о великом шк. одмору учит. течај (света за 4 године 7 српских течајева и 1 румунски) и они ће ускоро полагати у Темишвару испит оспособљења, а у последњој седници ЕШО-а већ смо их прогласили за прив. учитеље и дали им право компетовања на расписане стечајеве. Тај по нами спремљени учит. кадар са заосталим оспособљеним учитељима, учитељима-свештеницима, који су дали обавезне изјаве, да ће поред свештеничке и учит. службу обављати, јеромонасима и монасима врши данас учит. службу у вероисп. школама у краљевини Румунији. Тако дакле где од нас зависи, створено је до сад оно, што се према приликама само створити могло. За 1925/26. шк. год. смештен је у учит. школе овде и преко приличан број младића и девојака, који ће временом да попуњују празнине у учитељству, да би све наше школе дошле до оспособљених учитеља. Исти су заједно за богословима добили ове шк. године разне стипендије односно припомоћи од црк. општина у Темишвару-Граду и Тем.-Фабрици те из задужбине Стеријанума. 1922. год. обратили смо се Министарству Наставе у Београду, да дозволи нашим курзистама полагање испита у којој од там. препарандија, ну на овај допис ни одговора добили нисмо.

О свему, што се школа тиче, поднеће сл. Скупштини извештај овоепарх. Шк. Одбор. Ми ћемо овде само то да напоменемо, да је Епархија подручним црк. општинама са припомоћи, добивеном испрека, олакшала издржавање школа и учитеља, да су наши учитељи боље награђени и од државних и ако би за своје труде и подвиге и специјалних награда достојни били, а с друге стране да најтоплије препоручимо предлоге овоепарх. Шк. Одбора о огреварини и о учитељском миров. фонду, који ће се предмети сл. тој Скупштини данас на решавање изнети.

Најзад ћемо када је о школству и о школама реч, споменути, да смо се у два маха успешно заузимали, да се затворена школа у Лукаревцу поново отвори, да се за држ. школу реквирирана наша школа у Гаду нама врати, да се школа у Варјашу ослободи реквирирања за свилене бубе, да се учит. стан у Печки, који је у своје време неправилно под закуп издат а после реквириран, до краја ове шк. године испразни, да се неки учитељи због сметње прослављању Св. Саве, не вођења шк. деце у цркву или ружног и недоличног понашања према Србима казне односно на ред и пристојно понашање упуте, да се шк. деца у Лукаревцу не одводе силом у држ. школу, да се Срби ослободе учество-

вања у снашању терета око подизања држ. школе тамо, где наше вероисповедне има, и т. д.

Школско питање много горе стоји тамо, где школе не стоје под нашом влашћу. То су школе у Клисури. Тамо су на територији бивше војене границе школе по разграничењу постале општинске, комуналне. Ми смо у енергичној представци, у којој смо указали на аномалне и абнормалне прилике у тим школама, поднели Министру Просвете предлог, да се исте школе претворе у вероисповедне, да дођу под нашу власт, бригу и старање, а и дотле да се предавање у њима повери нашем свештенству. Министар је одговорио, да са радошћу прихваћа наш предлог и да је изаслао свога повереника, да стање тих школа испита. Док је овај то извршио и предлог поднео, општинске школе су у Румунији подржављене. Онда смо поднели нову представку, да се — сходно једном пређашњем отпису министра, који је уследио на нашу молбу, — учини расположење, да се за учитеље у тим школама постављају искључиво Срби прав. вере, а ако и док их нема — јер их на жалост у истини нема — да се повери учит. служба свештенству. Министар је одговорио, да је језик предавања у тим школама — изузев веронауку и матерњи језик — румунски. На то смо према договору са меродавнима позвали преко парох. звања родитеље школообавезне деце, да нам поднесу на Министра Просвете упућене молбе, у којима ће тражити вероисв. школе, а док се то не спроведе, мањинске школе са Србима учитељима и српским језиком предавања изузев националне предмете. Представке те однели смо лично у Букурешт и уручили их садашњем Министру Наставе, ну од овога на жалост не добисмо никако утешних речи. Списе је задржао али наше је мишљење, да се у овој ствари добру не можемо надати, док власт не дође до веће увиђавности, да са жељама мањина треба — и у интересу државе — озбиљније рачунати и истима удовољити. Дао би Господ, да узмогнемо идућем заседању сл. те Скупштине у овом предмету повољнији извештај поднети. Не уследи ли то, наша клисурска браћа односно њихови млађи нараштаји имаће тешких дана и година. Наше је тврдо уверење, да ће меродавни најзад увидети, да живимо у једној модерној, цивилизованој држави, где се не може дозволити ни трпети, да читаве генерације одрасту као аналфабете а оне за њима да добију учитеље не српског матерњег језика, које шк. деца не разумеју а који са том српском децом никаква успеха постићи и показати не могу.

Брига и старање као и надзор над црквн. општинама спада у делокруг Епарх. Адм. Одбора. Ми смо од своје стране рад истога одбора својски потпомагали. Нарочито смо се заузимали сваком згодом и приликом за интересе црквн. општина поводом аграрног закона. Ако се није постигло свуда жељено, није наша кривица. Још у почетку службе тражили смо, да званична писма наша не буду цензурисана, да би брже стигла од нас до наших органа и обратно, устали смо против телесног кажњавања наших Срба, тражили да се званична пошта наша нарочито органима нашим у Клисури тачније, на време уручује и да се укине портирање званичних писама, да се адм. власти не мешају у црквене и црквн. општ. послове, да се забрани жандарима и адм. властима, да непосредно издају неке наредбе нашим органима и да се и наредбе највиших власти не достављају истима непосредно него путем Епарх. Управе, да се свака одлука власти, која се наших органа тиче, и овамо доставља а пре доношања одлуке да се изиште наше мишљење, да се наредбе власти тамо где Срби живе, и на српском језику публикују, и српски поднесци примају и решавају (што је у начелу прихваћено али у пракси није примењено), да се црквн. одборске и скупштинске седнице без пријаве власти и чекања одобрења слободно држе, да се забрани држање црквн. одборских и скупштинских седница Недељом и о Празницима за време богослужења, да парох. домови буду проглашени слободнима од реквирирања, да се дозволи држање седница у држ. школи у Луговету и т. д.

Упоредо са епарх. одсецима старали смо се, да се протопрезв. прегледи парох. звања и црквн. општина свагда уредно обављају, да се подручним органима мане и недостатци, опажени том приликом на време саопште и издаду упутства, како да се исти уклоне. У арадском и соколовачком протопрезвитерату обављају протопрезв. визитације водиоци протопрезв. звања а у темишварском заменици адм. протопрезвитерата, који је у томе послу због обављања епарх. бележничке службе спречен. Као заменици фунгирали су прво протојереј Душан Гајић а у последње доба протонам. Макса Стануловић са много умешности, вештине и успеха.

Епарх. свештеничких зборова држали смо до сад два а учитељски један. Сад намеравамо годишње приредити по два свештеничка збора и по протопрезвитератима са свештеничком исповешћу на једном од њих за време часнога ускршења поста а један епархијски. Исто тако бар два учитељска збора годишње, који ће сад, када имамо већ приличан број оспособљених учитеља, моћи успешно радити.

Извештаје о раду Епарх. одсека доносимо стално у нашем јединном српском листу у Румунији „Гласнику", који смо 1921. године основали, који је дакле недавно ушао у 6. годину свога излажења. Господи је познато, шта је све доносио тај лист, који је због прилика некако јединствен лист своје врсте, у којем има и званичнога и полузваничнога, и приватнога, и проповеди, и чланака из верске и школске области, и нешто из пољопривреде, и науке о здрављу, из белетристике и поезије, о земљорадничким задругама и о другим стварима, које се доносе нарочито за наше честите ратаре, бележака и т. д. Лист је поздрављан са много страна. И преко га радо читају и хвале и наши црквн. погла-

вари и угледни световњаци. Велика је штета, што се због маленог броја претплатника те скучених материјалних извора, лист до сад у обиму проширити није могао нити је могуће његово чешће излажење. Ну надамо се, да ће ускоро и то уследити са остварењем две друге замисли наше, отварањем српске штампарије и српске књижаре. Последња ће се, ако Бог да, за коју седмицу отворити а по том ће доћи и оснивање штампарије, за коју смо већ добили од Министра Просвете у Београду, једну гарнитуру слова. Исто министарство нам је и иначе свагда излазило на сусрет поклањањем многобројних лепих, поучних и корисних књига разне садржине, које смо делом у по нами основану епарх. књижницу стављали, и исте тражиоцима на читање позајмљивали, делом пак нашим установама и шк. књижницама, свештенству и учитељству распоклањали.

Споменули смо о земљорадничким задругама. Да би ове, којих је овде у лепом броју било, могле наставити свој благословени рад, који је рат прекинуо а који после рата због аграрне реформе није могао бити поново успостављен, обратили смо се год. 1922. под бр. 112. Е. В. из 1922. Савезу Српских Земљорадничкнх Задруга у Загребу овим дописом: „1. децембра 1921. год. покренули смо у име Божје „Гласник" први српски лист у краљевини Румунији за црквене, школске, друштвене и привредне потребе нашега народа. Децембра 1921. угледала су света 2 броја а ове 1922. год. до данас 11 бројева. Све те бројеве шаљемо вам под ⁄. на углед са следећом молбом: У румунском делу срп. прав. епархије темишварске остао је известан број срп. земљор. задруга. Рад ових свео се последњих година на минимум, управо наступила је потпуна стагнација. Крајње је време, да те постојеће задруге наставе своју благословену делатност па и нове задруге да се оснују тамо, где их још нема. Као што ћете из више чланака у листу видети, почели смо о тој ствари писати и хтели би замисао, која у нашем народу наилази на повољан одзив, у дело да приведемо. А пошто смо у овој ствари доста неуки и невични, учтиво би Вас молили, да нам вашим мудрим саветима и упутствима прискочите у помоћ. — У првоме реду молимо, да нам ваше штатуте и све ваше одлуке, које се тичу оснивања и одржавања задруга, рада и надзора истих и све што се односи на материјална питања, доставите и саопштите. И ако нас има више, који смо се и пре занимали за рад задруда па и активна учешћа узимали у томе раду, сматрајте нас ипак за аналфабете на овом пољу и дајте нам потпун материјал и подробна упутства, да би нам рад тим правилнији био те ставите ваше примедбе и на поједине чланке у листу. Из дописа Савезовог, упућеног срп. земљорадничкој задрузи у Гаду видимо, да Савез не може финансирати задруге у Румунији. Да би задруге наше могли одржати, потребан је јак извор материјални, зато Вас молимо, да нам саопштите мишљење како да се ми овде помогнемо, да ли оснивањем Савеза, или да Темишварска Српска Штедионица оснује посебно одељење, које би према задругама било оно, што је до сада био Савез. Ја ћу по проучењу целе ствари ступити одмах у додир са државном влашћу и са Српском Штедионицом у Темишвару, како бих и са овима у погледу дозволе за рад постојећих и оснивања нових задруга, те финансирања ових све утаначио, те да онда што пре сазовем заступнике постојећих задруга и наше људе из оних места, где се намеравају нове залруге оснивати, на збор и договор. — Унапред Вам благодарећи на љубазној услузи јесам са одличним поштовањем и братским, српским поздравом у Темишвару, 30. априла/3. маја 1922. Стефан с. р. архимандрит, епископски викар". — Савез је одговорио следећим писмом: „Ваше писмо смо са закашњењем примили, па Вам за то истом сада одговарамо на њега и то како следи: 1. Ваше је мишљење о целој ствари сасвим друкчије него наше. У ствари нашег народног одржавања ту код Вас, ми не заступамо мишљење које Ви заступате, него сасвим противно, то јест, да наш народ треба одатле сав преселити у наше крајеве, као и Румуне у Румунску, и то лепо, договорно, споразумно, братски да се то удеси са Румунским патријотама. Само тако и једино тако они се моћи — једни и други — нацијонално одржати. Све друго кадро је за једно време их држати, али одржати апсолутно не. Како би се то имало за нас изводити и извести, за нас је сада датељ целог тог проблема, и у то сада не можемо улазити. — 2. Дабогме, да се за то ипак не сме оставити народ сам на себи, *особито што се тиче његовог економског подизања и напредовања*, које је и главни услов његовог одржања. И за то је Ваша брига за то велико питање, а и осталих, који су га покренули, потпуно оправдана. — Питање: можемо ли ми у ствар ући? Не можемо, а то није потребно да Вам тумачимо. — Морате, дакле, сами се помоћи. Па задругурство и није ништа друго, него: *Самопомоћ*. Самопомоћ је темељ на коме је цела зграда саграђена и на коме она почива. — На који начин да се испомогнете? Да ли самосталним Савезом? Ми мислимо да је то немогуће, и ако би било најправилније решење. А немогуће је ради чисто материјалних разлога. Апсолутно је, наиме, немогуће данас такав Савез, без каквих нарочитих средстава издржавати т. ј. сносити све његове трошкове и трошкове његовог особља, били они колики, ма да је у њему и 500 задруга и 1000, ако би он упућен био само на извесан допринос, који би долазио из средстава задруга чланица и зараде Савезове на улозима од задругара и на зајмовима које би јој издавао, на незнатној заради од справа и алата и још којој ситници. За то тај начин решења тога питањл треба сасвим напустити. — Према Вашим приликама односно наших задруга ту код Вас које постоје и које ће се евентуално оснивати, изгледа да ће

најбоље бити, да Српска Штедионица оснује код себе за први мах једно „Одељење за задругарство", па да то одељење води бригу о садањим задругама и да оснива и нове задруге. То би материјално лакше било поднети, јер би се могло на просторијама уштедити, а могло би се и од постојећег особља нешто жртвовати за тај посао. Прилике би после саме показале, да ли ће морати остати дуже на томе или ће се моћи самосталније радити. — Разуме се, да смо готови с наше стране давати сваку моралну помоћ, упутити Вам једног човека у свему овде код нас: нужне пословне књиге задругама давати (уколико је по законима онамошњима дозвољено вођење на другом језику) и т. д. и т. д. — Захтевана правила нашег Савеза шаљемо Вам, а гледе свега другога т. ј. гледе упута за оснивање и ревидирање задруга, као и гледе свега што се тиче вођења унутарње организације, треба некога да пошаљете, те да се овде изучи у свему, а ми Вам стојимо за све на расположењу. — Мислимо, да смо тиме целу ствар исцрпили, па у жељи, да Вам наши савети послуже на корист наших задруга, нашег задругарства и нашег народа ту код Вас и око Вас, ми Вас најсрдачније поздрављамо. С одличним поштовањем: потпис нечитак с. р." — По разговору о овом предмету са многим позванима и стручњацима увидели смо, да се са извођењем овога посла мора још неко време причекати. Држимо да ће по довршетку аграрног поступка то време наступити и не сумњамо ни за часак да ће нам у остварењу ове лепе замисли поред наших ратара и у истини свесних осталих Срба и наш једини српски новчани завод, Темишварска Српска Штедионица у помоћ притећи. Треба да се и на привредном пољу организујемо а тако исто и политички, па ћемо онда постати фактором, са којим ће свако морати да рачуна. Волео бих, да се данас после Епарх. Скупштине ви господо, који сте данас представници нашег милог српског народа у краљевини Румунији, изјасните и у томе погледу, да изречете потребу политичке и економско-привредне организације нашега народа те да изаберете један одбор, у којем ће сви наши сталежи заступљени бити, ради што скоријег изведења те идеје и састављања политичког програма српске народне странке са посебним још задатком, утаначењем културно-привредно-економског програма и да му ставите у дужноот, да по учињеном сазове овде велики збор Срба из свију крајева, где наш народ живи, ради организовања, и отпочињања рада, који нека буде милошћу и помоћу Божјом сретан и по наш мили народ берићетан.

У Гласнику је донашана, али сам хтео да ју засебно споменем и истакнем, једна рубрика под насловом: Приложници наших св. Храмова. Овде су саопштавана имена оних наших честитих српских синова и кћери, који су слушајући глас побожних и родољубивих срдаца својих поклањали од онога, што им је Господ дао и благословио, св. цркви и срп. нар. школи. Не можемо а да тим дароваоцима и овде не изречемо нашу топлу захвалност на учињеноме и да их не ставимо за углед и пример и осталима, који залихом располажу. Нека се сећају и они наших српских установа и нека им за то Господ дарује здравља и душевна мира на земљи, блаженства на ономе свету а светао спомен међу живима. Ово питање постаје актуелно нарочито сада, када намеравамо подићи у Темишвару 4 разредну средњу школу, у којем се предмету и сл. тој Скупштини подноси данас предлог, када ће, ако остварењу ове замисли не буду друге сметње на путу стојале, сваки Србин и Српкиња морати да покаже и докаже своју свест и да за ту свету сврху и последњи залогај од својих уста откине и последњу лепту жртвује. Господ нека благослови, да вам узмогнемо за идуће заседање и у овој ствари исцрпан и повољан извештај поднети.

Говорећи о приложницима и закладама морамо споменути намеру преосв. г. Епископа-Дијецезана нашег, да изда збирку основних писама заклада и фондова у епархији темишварској и да смо му у ту сврху из овог дела епархије темишварске и онога, који је припао овамо из вршачке, потребне податке прикупили и доставили. У вези са овим извештавамо, да смо на захтев из целе епархије покупили и Св. Арх. Синоду послали инвентаре црк. старина и извештај о уметничким творевинама у нашој епархији као и спискове босанско-херцеговачке деце, која се још у овд. крајевима налазе, разне и многобројне извештаје о војничким гробљима, о концентрисању ових, о надгробном споменику погинулим јунацима са два спомен-текста за случај ако би се њихови земни остатци у Темишвару и Араду чували, да смо поводом уважања новог календара на молбу Министра Вера, да га и у нашој цркви уведемо, одговорили да то не можемо учинити, јер наредбе за то од наше нијвише црк. власти немамо, да смо давали првих година божићне посланице, које су доцније замењене онима преосв. г. Епископа-Дијецезана, да смо подељивали допусте свештенству и диспензације вернима за склапање брака а где је то нужно било, молбе за диспензације са својим мишљењем Св. Арх. Синоду спровађали, да никад нисмо дозвољавали венчање по подне, пошто се то противи уставу наше цркве, да смо укинули обичај држања бденија суботом и у очи празника, где то прописано није, у Темишвару-Граду, обичај стојања мушких у женској цркви у истоме месту, да смо чинили представке за дозволу унашања српских књига у земљу, да смо по своме праву именовали у три маха потпредседника Епарх. Конзисторије, да смо препоручивали богословске књиге и часописе, као и молбу удружења студената београдског богословског факултета за припомоћ, да смо се и код владе и иначе заузимали за укидање дивљих бракова и да смо поводом законског предлога о верама у Румунији упозорили Министра Вера, да се у законском предлогу међу

реципованим вероисповестима не спомиње срп. православна и тражили, да се иста накнадно уведе и најзад, да смо по своме звању, били у Синоду бивше карловачке митрополије члан са саветујућим гласом, да смо у неколико седница истога Св. Синода учествовали и више ствари реферисали, да смо учествовали при свечаностима приликом уједињена свих српских црквн. области а при избору првога Патријарха били први сскретар изборног сабора и најзад да смо заступали нашу цркву и српски народ овде при разним свечаностима, тако у два маха при доласку узвишенога Краља и Краљевске породице у Темишвар, када смо првом приликом имали част да поздравимо Краља и у саборној цркви овдашњој и да смо са епископом тимочким заступали српску цркву на инсталацији првог патријарха Краљевине Румуније, изнели смо у кратким потезима главније тачке рада нашег, извађаног искључиво у своме делокругу. Одсеци ће поднети извештаје о своме раду за идуће заседање сл. те Скупштине. Ми не би били дужни давати извештај о своме раду, али смо га изнели својевољно, јер га се не стидимо и сносимо за њега сваку одговорност. Радо стојимо на услузи свакоме члану, ако жели још каква подробнија разјашњења о горњим стварима или иначе и увида у списе, о којима је било речи. Рад овај био је огроман а због прилика у мутном, прелазном добу тежак али милошћу Божјом савладане су тешкоће, махом уклоњене разне сметње и од неког времена амо тече живот нашег организма доста мирно и глатко, а ако где још има препона и ове ће се отклонити помоћу Божјом и сложним радом мојим и вашим односно оних мужева, које ћете данас избором у епарх. одсеке одликовати. У самом Српству овде, Богу хвала, партајске поцепаности или борбе нема а и кад би је било, при избору чланова у епарх. одсеке не треба она да одлучује, већ се мора пазити да се за чланове изаберу људи, које у отправљању послова при Епарх. Управи неће руководити никакви други мотиви, до ли искључиво љубав према цркви православној, срп. нар. школи, српскоме народу и његовим установама и чији ће рад смерати напредак и процват ових. Нас су искључиво ови обзири руководили, када смо чланове Епарх. Управе именовали па вас молим, да и ви тако поступите, када будете чланове бирали. Наш поступак су неколицина наших милих Темишвараца осудили, епарх. одсеке незаконитима назвали и т. д. По вами изабрани нови чланови могу по овлаштењу Епарх. Скупштине све тврдње те наше залутале браће испитати и уверен сам, да ће наћи, да су исте неосноване. Рад наш је јаван, подлежи критици, али ова не сме на тај начин да се износи, да шкоди угледу и престижу саме цркве и народа те оних, који судбином црквеном и народном управљају. Само оволико сам нашао за нужно, да споменем поводом нечувене хајке, коју су неколицина Темишвараца против нас пре $^3/_4$ године, заведени од неисправних људи покренули а поводом које је моја маленкост са Епарх. Управом добила изјаву поверења и љубави целокупног свештенства, учитељства и црквн. општина. Господ нека умудри заблуделе овце и нека их врати на праву стазу, на којој их ми раширеним рукама чекамо.

На завршетку хоћу још три ствари да споменем. Прво оно уважење, у којем наша црква стоји код виших и највиших румунских власти, а које се сваком даном приликом у разним облицима манифестује. И двор и моја недостојност примали су разне почасти и одликовања, а ни браћи свештеницима нису ова ускраћена. Тако сам ја добио за ово кратко време 4 румунска ордена и то такве, који угледу и положају заменика црквн. поглавице доликују, а од браће свештеника получили су такође одликовања протопрезвитери Слободан Костић, Александар Грујић, Урош Ковинчић, протонамесник А. Атанацковић и јереј Илија Јоргововановић. Колико нам годе ова одликовања, јер се у њима исказује поштовање и признање не само личностима, него и цркви нашој и народу српском, толико нас жалости, да српскога ордена осим мене и пок. проте Новаковића те пок. Танасија Костића епарх. шк. референта, од којих смо ја и прота примили IV. а пок. Костић V. степен Св. Саве, ни један од толико пута и на позив и без овог предложених раденика наших на црквеном и школском пољу није получио. Ако је то виша политика, нисмо рекли ништа, али ако је запостављање и омаловажавање рада предложених, онда нас душа боле.

(Наставиће се.)

Неслужбени део.

Записи старог Београђанина.

Двадесет девети јануар 1901.

(Наставак.)

У кревету лежао је Краљ Милан високо главом наслоњен на уздигнуте јастуке. Кошуља му беше под грлом раскопчана. Дисао је тешко и напорно. Лице му беше бледо и подбуло. Марамом у десној руци брисао је крупан зној с чела и лица. Лева рука беше положена по свиленом црвеном јоргану с везеним Краљевским грбом на средини.

Он управи своје уморне очи на посланика који је ушао. За обојицу то беше мучан тренутак. Нарочито је посланик зебао како ће дубоко уцвељени отац примити поруку саучешћа, коју му син тако касно шаље.

— Величанство, рече он, прихватајући врелу руку Краљеву, Краљ је чуо да сте слаби па ми је наредио да вам дођем и лично се известим како се налазите.

— Добро се сетио, једва изговори Краљ Милан и бризну у грчевит плач. То беше прави нервни напад. Он се тресао целим телом, и, горко јецајући, притискивао мараму на очи. Посланик је, и

сам дубоко потресен, немо стајао поред кревета, не могући ни речи проговорити.

Најпосле се Краљ стишао и савладао и разговор узе ток обичан и ако усиљен. Он је причао како је прошле недеље имао инфлуенцу, како му је било боље, али да је у Недељу (21. јануара) поново добио грозницу, која га је у кревет оборила. Нада се да ће се за који дан опоравити и отићи некуд на југ. За ону црвену течност на сточићу рече да је то Бордо с водом, који му је дао лекар, професор Најсер, да би се крепио, али га не може да окуси, као што у опште нема никаквог апетита.

При поласку Краљ Милан је посланику захвалио на посети и замолио га да благодари Краљу на сећању.

Вратив се у Посланство, посланик одмах извести Краља, да је стање Краља Милана врло критично и да катастрофа може наступити свакога часа. Лекар је нарочито нагласио да срце нагло слаби и да се једино вештачки одржава.

Одиста, те ноћи између суботе и недеље јавише да је Краљ Милан на издисају. Али кад је посланик дошао у његов стан, криза беше прошла и Краљ је мирно спавао. Шта више кад се ујутру пробудио, он је одмах тражио „Пресу“ да види шта јавља о његовој болести. И пошто извештај беше врло неповољан, речено му је да је „Преса“ забрањена, те му није ни показана.

Цео тај дан у недељу прошао је у кризи, која се час погоршавала, час попуштала. Тога истога дана дође телеграм од Краља из Ниша, да у вече стиже у Беч пуковник (доцније ђенерал) Лаза Петровић, да га посланик нарочито дочека на станици. Ту на станици Петровић му рече како има заповест, да, пре него што види Краља Милана, сврати код руског амбасадора Грофа Капниста и да га од стране Краљеве упита за савет, да ли да сам дође у Беч. Али се амбасадор не беше десио у Бечу, а пуковник Петровић се није хтео обраћати његовом заступнику, немајући за то упутстава. Тако они обојица одоше у стан Краља Милана, кога је пуковник имао одмах видети.

Краљ Милан примио је пуковника мирно, без узбуђења и остао с њиме подуже на само. При растанку казао му је да дође сутра, у понедељак, јер има још да говори с њиме. Али тај разговор није више настављен. У понедељак 29. јануара Краљ Милан ушао је у агонију.

Да ли је пуковник Петровић имао каквих нарочитих порука за Краља Милана и шта му је све *Краљ Милан казао и још желео казати, то је тајна коју су собом однели у гроб Краљ Милан сутрадан, а Краљ Александар и пуковник Петровић после* две године и четири месеца. Врло је вероватно да Краљ Александар и није за онај мах имао никаквих, за Краља Милана утешних порука, јер намера његова да раскине свој несрећни брак, могла се зачети у њему тек у мају месецу после разочарења о пороћају Краљичином, дакле тек на четири месеца после смрти Краља Милана.

Пред подне стање Краља Милана постало је крајње критично. Срце је нагло малаксавало и дисање силно отежано. Лекар му је сваки час убризгавао камфор, али без успеха. У самртним мукама, обливен хладним знојем, Краљ Милан се узнемирено обатао час на једну, час на другу страну. У један мах узвикнуо је: „докторе, инјекцију!“ и, клонувши, изгубио је свест. Лекар отвори оба крила суседне собе и господи која су тамо била (Ђорђе Вајферт, пуковник Константиновић, Владан Ђорђевић) рече: „Господо, можете ући, ту је крај“. Потом приђе самртнику, наслони му један крај слушалице на срце, а други себи на уво, и, уздигнутом руком, спуштајући је и дижући, одбројаваше последње откуцаје. Удари беху све ређи и наједанпут рука лекарева стаде. Мртвачко бледило обли лице Краљево, угашене се очи склопише, ноздрве се слепише, напрегнути дамари усахнуше, руке с помодрелим прстима клонуше, болно развучене црте се смирише, а из полуотворених уста, с последњим издисајем, изби кључ пене.

Било је тачно 4 сата и 20 минута по подне. Телеграм који је већ био написан и у који је требало само уметнути сахат и минут смрти, одмах је одправљен у Ниш.

Краљ Милан тек што беше издахнуо, а посланик доби писмо којим се умољава, да одмах дође у Дворски Маршалат. Заступник Дворског Маршала замоли га, да му каже имена лица, која су била на служби код Краља Милана као дворски часници, како би им се одредило место при пегебу, за који се спремао церемонијал. Изненађен овим, посланик примети да ће Краљ Милан бити пренесен у Србију и према томе да је цео тај церемонијал излишан. Заступник Дворског Маршала на то му рече, како је Краљ Милан изјавио Цару Фрањи Јосифу писмену жељу да буде сахрањен у Крушедолу, ако га смрт задеси у његовој држави. Још је Дворски Маршал замолио посланика да одмах оде грофу Голуховском, који ће му све ближе објаснити, али да грофу не казује, шта је већ све чуо у Маршалату.

Гроф Голухофски поновио је све то посланику. Казао му је да је Краљ Милан писао Цару и оставио му аманет да буде, ако умре у Аустрији, сахрањен у Крушедолу. То писмо датирано је 5. августа 1900. по новом, дакле на сам дан венчања Краља Александра. Узалуд је посланик доказивао како би то био прави пораз за Краља, како Краљ Милан припада земљи, којом је преко 20 година *владао, све то није ништа помогло. Одговор грофа Голуховског био је, како је Цар тврдо решен поштовати последњу вољу Краља Милана.* И кад га је посланик замолио да му покаже то писмо Краља Милана, и ако у аутентичност његову не може сумњати, Голуховски му је одговорио, да му писмо не може показати, јер је оно код Цара.

Извештен одмах о свему овоме, Краљ Александар чинио је очајне покушаје, да би Цар попустио. Наредио је посланику да у томе циљу тражи

аудијенцију код Цара. Али је посланику одговорено да је аудијенција излишна, јер му Цар не би имао ништа друго казати до оно, што је већ чуо од грофа Голуховског. И кад је Краљ Александар телеграмом лично упућеним замолио Цара да прими његовог првог Ађутанта, Цар је пуковника Петровића примио, али му је поновио како жали што Краљу не може учинити по жељи.

Сутрадан, у уторак 30. јануара, стигао је у Беч ђенерал Франасовић. Он је послат да са ђенералом Срећковићем допрати тело Краља Милана у Београд. Али је Срећковић неким случајем одоцнио те није дошао у Беч, а мисија Франасовићева и онако је остала беспредметна. И Франасовић и Петровић били су од тога момента савршено игнорисани. У погребни церемонијал записан је као дворски часник Краља Милана — гроф Евген Зичи.

(Свршиће се.)

Лукијан Т. Бранковић.

Између осталих Срба старог Темишвара сваки темишварац се радо сећа *Лукијана Т. Бранковића*, књижевника, бившег ревизора рачуна Епархије темишварске, који је ових дана у Новом Саду — где се после преврата настанио — прославио тридесетгодина књижевног рада. Тих и миран по природи пажљиво је поред велике бриге за живот и породицу скупљао утиске и опажања своја и стање друштвеног живота износио у кратким комадима за позориште, шибајући и исмевајући оно што је било за шибање и исмевање.

Умножио је репертоар следећим позоришним делима:

1. „Конзул“, весела игра у 2 чина.
2. „Шах-Шех“, хумореско у 2 чина.
3. „Помоћу Тетке“, шала у 1 чину.
4. „Мати и кћи“, црта из живота у 3 чина с предигром.
5. „Оливера“, позор. игра у 4 чина.
6. „На угледу“, весела игра у 3 чина.
7. „У харему“, шала у 1 чину.
8. „Шваља“, позор. игра у 4 чина.
9. „Мандарин“, шала у 1 чину.
10. „Шеста заповед“, драма у 4 чина.
11. „Циганче“, позор. игра у 4 чина.
12. „Међу Официрима“, шала у 2 чина.

Поред горњих радова написао је више других ствари из друштвеног живота.

У четвртак, 25. фебруара о. г. прославило је Српско Нар. Позориште на свечан начин тридесетогодишњицу књижевног рада *Лукијана Трифуновa-Бранковића* у Србобрану. Пре почетка представе Др. Пера Адамовић је у пригодном говору изнео живот и рад слављеника наглашујући, да је *Лукијан Трифунов-Бранковић* поред многих недаћа и породичних удара свим силама настојао, да позоришни репертоар учини богатијим. У име месног одбора Срп. Нар. Позоришта поздравио је слављеника општински бележник Живко Стефановић. На позорници су приказана два комада Бранковићева: „На угледу“, комедија у 3 чина, и „Кикинђани у харему“, комедија у 1 чину. Прослави је присуствовао и сам Бранковић, кога је публика одушевљено поздравила и бурним аплаузима у више махова изазвала на позорницу.

И ми темишварци учествујемо у прослави *Лукијана Т. Бранковића*, не само зато, што је као књижевник то заслужио, него и зато што је он *наш* драги Темишварац сваком познат, сваком мио и драг, који и ако не живи у Темишвару стално о Темишвару мисли, о њему говори, за Србе у Темишвару бригу води.

Честитамо прославу са жељом, да поред свих недаћа које је преживео у породичном животу, Лукијан Т. Бранковић још више година послужи пером српском народу и да се кад год сећа и њему и нама свима драгог Темишвара и оне собице у Епископском двору, где је са потписаним као шеф звања са својим помоћником расправљао, и критиковао, после решавања материјалних питања појединих црквених општина, о стању друштвеног живота.

Слободан Костић.

БЕЛЕШКЕ.

ПЕТО СЕЛО СРПСКЕ ДОБРОТВОРНЕ ЖЕНСКЕ ЗАДРУГЕ У ТЕМИШВАРУ одржано је у великој дворани Еписк. Двора у 2. Недељу часнога поста. Село је и овом приликом посетило многобројно грађанство, које је са уживањем саслушало леп и поучан говор проте Душана Гајића о Светозару Милетићу (поводом 100 год. од рођења), свирање на гласовиру Невенке Петровић, Десанке Јовановић и Олге Старосолске, певање Вере Ћосић уз пратњу на гласовиру Јулке Јоановић, декламацију ученице градске школе Славне Огњанове, приказ позоришног комада „Наша деца“ од Бр. Нушића, који су извели ученици фабричке школе и позоришног комада „Две девојке“, који су приказали гђце Филиповић и Перву и Славко Гуцу. На крају је Јосиф Ћосић општ. подбележник из Рекаша држао предавање о Бранку Радичевићу поводом 100 год. од рођења му. Тиме су села за сад завршена и приређивање истих наставиће се на јесен.

ЧИТУЉА. У цвету младости, вољног за рад, онда када је узимао већег замаха да полети у послу, скрхала је кобна смрт у 22. години живота а 5. марта т. г. једног искреног Србина *Перу Керпенишана* управитеља филијале „Тимишиане“ у Вел. Св. Миклушу. У покојнику је изгубило наше српство једног вредног омладинца, мати његова: храниоца, који је по свршеним наукама у вишој трговачкој школи наступио место у „Тимишиани“.

Колико је био обљубљен код целокупног грађанства видело се приликом сахране, јер су се без разлике народности и вере у Недељу по подне у 3 сах. у врло великој множини, сакупили око покојникове куће, да га испрате до вечне куће.

Опело су обавили јереји Симеон Видак месни парох и Јован Драгојевић парох из Вел. Чанада. Први се у име ожалошћених опростио од покојника у св. храму.

Стричечи, сродници и другови приложише венце на покојников одар. Стеван Илијевић чиновник „Тимишиане“ се на гробу опростио од покојника у име завода и изрекао му захвалност на савесном и марљивом раду у филијали.

Нека му Господ Бог подари рајско насеље. Лака му црна земља.

Штампарија Браћа Чендеш, Темишвара. 7286b